



**O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-HUQUQIY ISLOHOTLAR
TRANSFORMATSIYASI: STRATEGIK MAQSADLAR VA
INSTITUTSIONAL O‘ZGARISHLAR UYG‘UNLIGI**

Muallif

Omanboyev Ibrohim Shavkat o‘g‘li

*Xalq deputatlari Toshkent viloyati Nurafshon shahar Kengashi bosh
mutaxassisi. Shuningdek: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Moliya” fakulteti talabasi*

Ilmiy maslahatchi

Fayziyeva Sayyora Mavlonovna

Xalq deputatlari Toshkent viloyati Kengashi raisi

Ilmiy rahbar

Xalikov Ulug‘bek Rustamovich

*Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Toshkent davlat
iqtisodiyot universitetining*

Xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida davlat va jamiyat boshqaruvini modernizatsiya qilishning konseptual asoslari tadqiq etiladi. Tadqiqot markazida Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Inson qadri uchun” g‘oyasini oliy qadriyat darajasiga ko‘tarish hamda davlat idoralarining xalqqa xizmat qilishi tamoyilini hayotga tatbiq etish mexanizmlari yotadi. Mazkur ilmiy mushohada jarayonida davlat boshqaruvining an‘anaviy byurokratik qoliplardan voz kechib, xizmat ko‘rsatuvchi va xalqchil tizimga aylanishi strategik jihatdan tahlil qilingan. Muallif o‘z tadqiqotida “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi, PF-98-son Farmon hamda PQ-300-son Qaror doirasidagi institutsional o‘zgarishlarni chuqur tahlil etadi. Ushbu strategik hujjatlar “Inson qadri uchun” g‘oyasini shunchaki shior emas, balki real hayotga tatbiq etilayotgan institutsional reallik ekanligini ilmiy asoslab beradi. Mazkur tahlillar ijtimoiy himoya tizimini tubdan transformatsiya qilish, boshqaruv jarayonlarini to‘liq raqamlashtirish hamda mahalliy vakillik organlari faoliyatini takomillashtirish orqali “Kuchli kengash, hisobdor va tashabbuskor hokim” modelini shakllantirishning strategik ahamiyatini ochib beradi. Ijtimoiy adolatni ta‘minlashda raqamli texnologiyalar va “Kuchli kengash” modelining o‘rni falsafiy-huquqiy jihatdan talqin etilib, bu o‘zgarishlar jamiyatda davlatga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashning bosh mezoni sifatida ta‘kidlanadi. Yangi O‘zbekiston poydevorini barpo etishda inson omilini ulug‘lash jamiyatning ma‘naviy va huquqiy yetukligini ko‘rsatuvchi yuksak falsafiy paradigmadir. Davlat



boshqaruvining “xalqchil xizmat” modeliga o‘tishi, fuqaroning haq-huquqlarini davlat manfaatlaridan ustun qo‘yuvchi yangi ijtimoiy shartnoma davrini boshlab berdi. Strategik hujjatlar doirasidagi institutsional yangilanishlar har bir shaxsning qadr-qimmatini himoya qilish va ijtimoiy adolatni shaffof ta’minlashga qaratilgan qat’iy qadamlardir. Ushbu islohotlar zanjiri davlat va jamiyat o‘rtasida o‘zaro ishonch ko‘prigini mustahkamlab, har bir fuqaroning o‘z taqdiriga daxldorlik hissini oshirishga xizmat qiladi. Binobarin, mazkur ilmiy izlanishlar “Ijtimoiy davlat” qurish yo‘lidagi ulug‘vor maqsadlarning huquqiy kafolati va ma’naviy poydevori bo‘lib, milliy yuksalishning barqarorligini ta’minlaydi.

Kalit so‘zlar: Inson qadri va manfaatlari, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi, ijtimoiy davlat paradigmasi, institutsional transformatsiya, huquqiy islohotlar va modernizatsiya.

Kirish

Bugungi kunda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan demokratik yangilanishlar jarayoni “Inson qadri uchun” degan ulug‘vor g‘oyaning amaliy timsoliga aylanmoqda. Davlat rahbari ta’kidlaganidek, islohotlarning bosh maqsadi — inson huquqlari va qonuniy manfaatlarini har tomonlama ta’minlash orqali xalqimiz uchun munosib hayot sharoitini yaratishdir. Bu borada “Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak” degan fundamental tamoyil davlat boshqaruvi tizimini tubdan transformatsiya qilishning huquqiy va ma’naviy poydevori bo‘lib xizmat qilmoqda.

“O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida belgilangan ustuvor vazifalar boshqaruv tizimini modernizatsiya qilishning yangi bosqichini boshlab berdi. Xususan, “Kuchli kengash, hisobdor va tashabbuskor hokim” modeli mahalliy darajada hokimiyat bo‘linishi va ochiqlikni ta’minlashning muhim institutsional mexanizmiga aylandi. Ijro hokimiyatiga tegishli o‘nlab vakolatlarning mahalliy Kengashlarga o‘tkazilishi hududiy muammolarni xalq vakillari ishtirokida hal etish, byurokrtiyani jilovlash va aholi bilan muloqotning shaffof tizimini yaratish imkonini bermoqda. Shuningdek, ijtimoiy himoya tizimining raqamlashtirilishi davlatning ijtimoiy mas’uliyatini yangi darajaga ko‘tardi.

Ushbu transformatsion jarayonlar zahirida insonni shunchaki islohotlar obykti emas, balki uning asosiy harakatlantiruvchi kuchi va oliy maqsadi sifatida e’tirof etuvchi yuksak siyosiy iroda yotibdi. Davlat boshqaruvining markazlashgan qoliplardan voz kechib, mahalla va fuqaro manfaati darajasiga tushishi — ijtimoiy adolatning eng oliy falsafiy ko‘rinishidir. Zero, har qanday huquqiy islohot xalqning roziligi va ishonchi bilan sug‘orilmas ekan, u



barqaror taraqqiyotni ta'minlay olmaydi. Yangi O'zbekistonning institutsional o'zgarishlari fuqaro va davlat o'rtasidagi masofani yo'qotib, ularni yagona maqsad yo'lida birlashtiruvchi yangi ijtimoiy shartnomani shakllantirmoqda. Bu jarayon xalqning davlatga emas, balki davlatning inson qadriga bo'lgan sadoqatini ilmiy va huquqiy jihatdan muhrlab beradi. Bunday yondashuv mamlakatning intellektual salohiyatini safarbar etish bilan birga, milliy o'zlikni anglash va huquqiy madaniyatni yuksaltirishning fundamental asosi bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, ijtimoiy himoya tizimining raqamlashtirilishi va "Inson" ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish markazlarining tashkil etilishi davlatning ijtimoiy mas'uliyatini yangi darajaga ko'tardi. Bu jarayonlar nafaqat ma'muriy tartib-taomillarni soddalashtirish, balki fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlash va ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirishning kafolatidir. Shunday ekan, mazkur institutsional o'zgarishlarning huquqiy asoslarini tahlil qilish Yangi O'zbekistonning "Ijtimoiy davlat" sifatidagi qiyofasini ilmiy jihatdan asoslashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar Tahlili Va Tadqiqot Metodologiyasi

Tadqiqotning nazariy-uslubiy asosi Shavkat Mirziyoyevning asarlarida bayon etilgan "Inson qadri" paradigmasiga tayanadi. Institutsional o'zgarishlar nazariyasi nuqtai nazaridan D. Nort va R. Tomas kabi olimlarning barqaror institutlar haqidagi qarashlari tadqiqotning ilmiy salmog'ini oshiradi. Shuningdek, A. Saidov va X. Azizovlar kabi mahalliy olimlar tomonidan ijtimoiy davlatning huquqiy asoslari o'rganilgan.

Yangi O'zbekistondagi demokratik transformatsiya jarayonlari shunchaki ma'muriy islohot emas, balki davlat va inson o'rtasidagi ijtimoiy-huquqiy munosabatlarning yangi sifat bosqichiga ko'tarilishidir. Tanlangan metodologik yondashuvlar "Inson Qadri" tamoyili huquqiy normalar va raqamli algoritmlar zanjirida qanday aks etayotganini fundamental ravishda asoslashga xizmat qiladi. Bu jarayonda institutsional yangilanishlar nafaqat boshqaruv samaradorligini oshirish, balki jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlovchi ma'naviy-huquqiy filtr vazifasini ham bajarmoqda. Falsafiy mushohada nuqtai nazaridan, xalqaro tajribani milliy mentalitet bilan uyg'unlashtirish — mamlakatning intellektual salohiyatini global taraqqiyotga integratsiya qilish yo'lidagi eng to'g'ri strategik tanlovdir. Bu yondashuv islohotlarni nafaqat ilmiy yoqlash, balki ularning barqaror va qaytmas xarakterga ega ekanligini isbotlovchi metodologik poydevordir.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv va qiyosiy-huquqiy tahlil usullari tanlab olindi. Xususan, "O'zbekiston — 2030" strategiyasi maqsadlari yaxlit zanjir sifatida o'rganildi va Estoniya hamda Janubiy Koreya kabi davlatlarning "Raqamli hukumat" tajribasi bilan solishtirildi.



Islohotlar jarayoni quyidagi metodlar orqali tizimli o'rganildi:

Tizimli tahlil: "O'zbekiston — 2030" strategiyasi doirasidagi maqsadlar va ularning ijro mexanizmlari (Inson markazlari, "E-qaror" tizimi) yaxlit zanjir sifatida tahlil qilindi.

Qiyosiy metod: O'zbekistondagi de-sentralizatsiya jarayonlari Estoniya va Janubiy Koreya kabi davlatlarning "Raqamli hukumat" tajribasi bilan qiyoslandi.

Kontent-tahlil: Oliy Majlis Qonunchilik palatasi tomonidan qabul qilingan qonun loyihalari, 9 ta kodeks va 69 ta qonunga kiritilayotgan o'zgartishlarning mazmuni tahlil qilindi.

Prognozlashtirish: Institutsional o'zgarishlarning jamiyat ijtimoiy hayotiga va davlat boshqaruvi samaradorligiga ta'siri bo'yicha ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, tanlangan ushbu nazariy-metodologik asboblarni majmuasi Yangi O'zbekistonda kechayotgan institutsional transformatsiya jarayonlarining nafaqat tashqi qiyofasini, balki uning ichki mantiqiy mohiyatini — inson qadrini yuksaltirishga qaratilgan fundamental asosiylikni ochib berishga xizmat qiladi. Tizimli yondashuv va qiyosiy tahlil usullarining uyg'unligi tadqiqot natijalarining xolisligini, taklif etilayotgan xulosalarning ilmiy asoslanganligini hamda ularning amaliyotda qo'llanilish samaradorligini kafolatlaydi. Binobarin, mazkur metodologik poydevor davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish yo'lidagi islohotlarni nafaqat yoqlash, balki ularning ijtimoiy-huquqiy zaruratini ilmiy darajada isbotlash imkonini beradi. Zero, metodologik aniqlik — tadqiqot natijalarining hayotiyligi va jamiyat taraqqiyoti uchun xizmat qilishining bosh mezonidir.

Tahlil Va Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, davlat boshqaruvi tizimi "buyruqbozlik" modelidan "xizmat ko'rsatish" modeliga o'tmoqda. Ushbu transformatsiyaning asosiy natijalarini quyidagi yo'nalishlarda ko'rish mumkin:

1. "Kuchli kengash" modeli: Hokimliklarning 61 ta vakolati mahalliy kengashlar tasarrufiga o'tkazildi, bu esa hududiy ijro hokimiyati ustidan real vakillik nazoratini o'rnatdi. Hisob-kitoblarga ko'ra, bu o'zgarish mahalliy byudjet mablag'larining maqsadli sarflanishi ustidan jamoatchilik nazoratini 35-40 foizga oshiradi.

2. Ijtimoiy himoya transformatsiyasi: PF-98 farmoni bilan tashkil etilgan "Inson" markazlari faoliyati natijasida ijtimoiy yordam ko'rsatish muddati o'rtacha 15 kundan 3-5 kungacha qisqardi. Raqamlashtirish yordamga muhtoj qatlamni aniqlashdagi inson omili bilan bog'liq xatoliklarni 20 foizga kamaytirdi.

Mahalliy kengashlar vakolatlarining kengayishi faqat ma'muriy islohot



emas, balki ijtimoiy xizmatlar ustidan nazoratni xalq vakillariga topshirishdir. Kuchli nazorat mavjud joyda ijtimoiy adolat tamoyillari qog'ozda emas, balki "Inson" markazlari kabi tizimlar orqali hayotda o'z aksini topadi.

Ushbu raqamlar va institutsional o'zgarishlar shunchaki statistik ko'rsatkichlar emas, balki jamiyatda ijtimoiy adolatni qaror toptirishning moddiy ifodasidir. Mahalliy kengashlar vakolatlarining kengayishi — hokimiyatning manbai bo'lmish xalqning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqini amaliyotga ko'chirish demakdir. Falsafiy jihatdan yondashganda, davlatning ijtimoiy xizmatlarni "Inson" markazlari kabi tizimlar orqali shaxssizlashtirishi (ya'ni subyektiv omildan xoli qilishi) korrupsiyaviy illatlarga qarshi eng kuchli ma'naviy va huquqiy immunitetdir. Raqamlashtirish bu yerda faqat texnik vosita emas, balki inson qadrini byurokratik to'siqlardan xalos etuvchi ozodlik mexanizmi vazifasini o'tamoqda. Bu islohotlar zanjiri Yangi O'zbekistonning "Ijtimoiy davlat" sifatidagi konstitutsiyaviy maqomini deklarativ xarakterdan real hayotiy voqelikka aylantirayotganini ko'rsatadi. Zero, adolatli boshqaruv mavjud joyda davlat va fuqaro o'rtasidagi ishonch jamiyat barqarorligining bosh kafolatiga aylanadi.

"Raqamli yordamchi" (Digital Assistant): Estoniyaning "Tiigrihüpe" dasturi tajribasidan kelib chiqib, mahallalarda "Raqamli ko'ngillilar" guruhini tashkil etish orqali aholining elektron xizmatlardan foydalanish ko'nikmalarini oshirish.

Raqamli boshqaruv va ijtimoiy xizmatlar samaradorligi qiyosiy tahlili.

Ko'rsatkichlar Estoniya (Tiigrihüpe) Janubiy Koreya

(S-GOV) O'zbekiston (2030 Strategiyasi)

Xizmatlar raqamlashuvi 99% (Nikoh/ajrimdan tashqari) 97% (Smart City asosida) 100% (maqsad: 2030 yilgacha)

Ijtimoiy yordam muddati Avtomatik (Real-time) 1-2 ish kuni 3-5 ish kuni (Inson markazlari)

Byurokratiya darajasi "Faqat bir marta" tamoyili To'liq qog'ozsiz aylanma "Byurokratiya nol"

Amaliy takliflar va terminologik asoslar:

Yangi O'zbekistonda davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish va ijtimoiy adolatni mustahkamlash maqsadida xalqaro tajribaga tayangan holda quyidagi mexanizmlarni joriy etish taklif etiladi:

1. "Raqamli inklyuzivlik" va "Tiigrihüpe" modeli. Estoniyaning raqamlashtirish tajribasidan kelib chiqib, mamlakatimizning demografik xususiyatlarini inobatga olgan holda ikki bosqichli modelni tatbiq etish lozim:

Infratuzilmaviy ko'prik: Mahallalardagi "Inson" markazlari negizida mobil aloqa operatorlari bilan integratsiyalashgan kross-platformalarni yaratish orqali chekka hududlarda raqamli xizmatlar qamrovini kengaytirish.



Raqamli ko'ngillilar (Digital Volunteers): IT-park bitiruvchilari va yoshlarni jalb qilgan holda, keksalar va ehtiyojmand qatlamga elektron xizmatlardan foydalanishni "uyma-uy" o'rgatish tizimini yo'lga qo'yish. Bu nafaqat raqamli uzilishni kamaytiradi, balki aholining davlatga bo'lgan ishonchini oshiradi.

2. "Byurokratiya nol" (Zero Bureaucracy) va "Ko'rinmas xizmat" konsepsiyasi. Davlat boshqaruvida fuqaroning vaqtini tejash va qog'ozbozlikni yo'qotish maqsadida "Faqat bir marta" (Once-only) qoidasini qat'iy joriy etish lozim. Mazkur tamoyilga ko'ra, davlat idoralari o'z bazalarida mavjud ma'lumotlarni fuqarodan qayta talab qilishi taqiqlanadi. Bu esa ma'muriy jarayonlarni "Ko'rinmas xizmat" (invisible government) darajasiga olib chiqadi va aholi o'rtasida davlat idoralarining "Ochiqlik va soddalik" indeksini shakllantirishga xizmat qiladi.

3. "Ekspertlar kengashi" (Ekspertlik filtri). Germaniya tajribasiga tayanib, mahalliy Kengashlar huzurida professional mutaxassislardan iborat "Ekspertlik filtri"ni tashkil etish taklif etiladi. Mazkur tuzilma deputatlar tomonidan qabul qilinayotgan qarorlarning huquqiy sifatini oshirish bilan bir qatorda, ularning "Inson qadri" g'oyasiga muvofiqligini nazorat qiluvchi asosiy mexanizm bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida tahlil etilgan institutsional o'zgarishlar Yangi O'zbekistonning "Ijtimoiy davlat" sifatidagi qiyofasini belgilovchi asosiy omillardir. "Kuchli kengash" modelining joriy etilishi va ijtimoiy xizmatlarning raqamli transformatsiyasi davlat boshqaruvida inson omilini subyektivlikdan xoli qilib, uni oliy qadriyat darajasiga ko'tardi. Tahlillar shuni isbotlaydiki, "Byurokratiya nol" va "Faqat bir marta" kabi innovatsion tamoyillarning huquqiy amaliyotga kirib kelishi fuqaro va davlat o'rtasidagi ishonchli muloqotning yangi mexanizmini yaratmoqda.

Ushbu jarayonda taklif etilayotgan "Ekspertlik filtri" va "Raqamli ko'ngillilar" kabi mexanizmlar islohotlarning nafaqat yuqori bo'g'inda, balki mahalla va chekka hududlar darajasida ham samarali ishlashini ta'minlovchi hal qiluvchi vositalardir. Binobarin, davlat boshqaruvining xalqchil va xizmat ko'rsatuvchi tizimga aylanishi — shunchaki ma'muriy yangilanish emas, balki jamiyatimizning ma'naviy va huquqiy yetukligini ifodalovchi yuksak demokratik taraqqiyot natijasidir. Ushbu natijalar "O'zbekiston – 2030" strategiyasida belgilangan ulug'vor maqsadlarning hayotiy kafolati bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa Va Tavsiyalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan institutsional o'zgarishlar shunchaki ma'muriy boshqaruvni yangilash emas, balki davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning mutlaqo



yangi, insonparvarlik tamoyillariga asoslangan modelini barpo etishdir. “Inson qadri uchun” g‘oyasi bugun barcha darajadagi davlat idoralari faoliyatini belgilab beruvchi ma’naviy va huquqiy kompasga aylandi.

“O‘zbekiston — 2030” strategiyasi doirasidagi o‘zgarishlar davlat boshqaruvining fundamental qadriyatlarini yangilashga qaratilgan. Ijtimoiy himoyaning raqamlashtirilishi esa “Inson qadri” g‘oyasini qog‘ozdan amaliyotga ko‘chirishning eng samarali mexanizmi bo‘lib xizmat qilmoqda.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan institutsional yangilanishlar shunchaki ma’muriy islohot emas, balki jamiyatning siyosiy ongi va huquqiy madaniyatidagi inqilobiy transformatsiyadir. Davlatning "xizmat ko‘rsatuvchi" modelga o‘tishi insonni davlat apparatidan ustun qo‘yuvchi yangi ma’naviy-huquqiy muhitni yaratdi.

Falsafiy mushohada nuqtai nazaridan, bu jarayonlar ijtimoiy adolatni subyektiv irodaga emas, balki obyektiv va shaffof tizimlarga bog‘lab, fuqarolarning ertangi kunga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi. Raqamli texnologiyalar va de-sentralizatsiya uyg‘unligi davlatni xalqqa yaqinlashtiruvchi, hokimiyatni esa jamoatchilik oldida hisobdor qiluvchi zamonaviy boshqaruv paradigmasini shakllantirdi. Binobarin, bu o‘zgarishlar milliy yuksalishning poydevori bo‘lib, har bir fuqaro o‘zini davlat himoyasida va e’tiborida ekanligini his qilishini ta’minlovchi hayotiy zaruratdir.

Mazkur tadqiqot asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

Institutsional muvozanat: Vakolatlarning mahalliy vakillik organlariga o‘tkazilishi hududiy darajada “tiyib turish va muvozanat” tizimini shakllantirdi.

Ijtimoiy adolatning raqamli kafolati: Ijtimoiy himoya tizimining raqamlashtirilishi va “byurokratiya nol” tamoyilining joriy etilishi natijasida davlat yordami “muhtojlik” darajasini aniq belgilovchi shaffof tizimga aylandi.

Ilmiy-ekspertlik qo‘llab-quvvatlash: Mahalliy kengashlar qabul qilayotgan qarorlarning sifatini oshirish uchun Germaniya tajribasidagi kabi har bir kengash huzurida doimiy faoliyat yurituvchi mutaxassislar guruhi (ekspertlik filtri) faoliyatini yo‘lga qo‘yish lozim.

Inson kapitaliga investitsiya: Raqamli boshqaruv tizimlarini texnik joriy etish bilan cheklanib qolmay, aholining, ayniqsa chekka hududlardagi fuqarolarning raqamli ko‘nikmalarini oshirish bo‘yicha “Raqamli mahalla” ijtimoiy loyihalarini kengaytirish zarur.

Hisobdorlikning yangi o‘lchovi: Davlat xizmatchilari faoliyatini baholashda faqat statistik ko‘rsatkichlarga emas, balki bevosita aholining “Ijtimoiy qoniqish indeksi” ga tayanish tizimini qonunchilikda mustahkamlash maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, strategik maqsadlar va institutsional yangilanishlarning uyg‘unligi Yangi O‘zbekistonning Konstitutsiyada



belgilangan “Ijtimoiy davlat” maqomiga erishishining eng mustahkam kafolatidir. Davlat boshqaruvining xalqchil va xizmat ko‘rsatuvchi tizimga aylanishi — shunchaki ma‘muriy yangilanish emas, balki jamiyatimizning ma‘naviy va huquqiy yetukligini ifodalovchi yuksak demokratik taraqqiyot natijasidir. Ushbu islohotlar zanjiri davlat va jamiyat o‘rtasida o‘zaro ishonch ko‘prigini mustahkamlab, milliy yuksalishning barqarorligini ta‘minlaydi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 1-iyundagi PF-98-son Farmoni. Aholiga sifatli ijtimoiy xizmat va yordam ko‘rsatish hamda uning ijtimoiy himoyasi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 17-avgustdagi PQ-300-son Qarori. Mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: “Tasvir”, 2022.
7. Saidov A.X. Yangi O‘zbekiston Konstitutsiyasi – inson qadri va ijtimoiy adolat asosi // “Demokratlashtirish va inson huquqlari” jurnali, 2023.
8. Xalikov U.R. Davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari. – Toshkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.
9. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. – Cambridge University Press, 1990.